

Jan Weenix 'De witte pauw'
(detail, 1693). Collectie
Gemäldegalerie der
Akademie der bildenden
Künste Wien.

Het geheim van Wenen

Imposante collectie van een kunstacademie

Tekst Marloes de Moor

Er waren in Europa verschillende kunstacademies die collecties verzamelden om studenten meesterwerken te laten bestuderen. Eind 19de, begin 20ste eeuw werden veel van deze collecties ondergebracht in musea. De collectie van de Weense kunstacademie behoort echter nog steeds toe aan de universiteit en bevindt zich nog altijd binnen de muren van het monumentale academiegebouw aan de Schillerplatz. Een deel ervan is nu te zien in Den Bosch.

Terwijl toeristen zich te goed doen aan de talrijke kunstmusea in de Oostenrijkse hoofdstad en zich koortsachtig verdringen in het Kunsthistorisches Museum Wien, betreden liefhebbers en kunsthistorici stilletjes de statige trappen van de Akademie der Bildenden Künste Wien op de Schillerplatz. Daarbinnen zoeken zij hun weg naar het geheim dat de Weense kunstacademie al eeuwenlang koestert: een 'verborgen' museum, met topstukken van wereldklasse. Bij het grote publiek is het nauwelijks bekend. Daar komt nu verandering in. Een groot aantal Vlaamse en Hollandse meesterwerken van onder anderen Peter Paul Rubens, Anthony van Dyck, Rembrandt van Rijn

en Melchior d'Hondecoeter zijn te zien tijdens de tentoonstelling *Meesterwerken uit Wenen* van Het Noordbrabants Museum in Den Bosch. De tentoonstelling is mogelijk dankzij een ingrijpende renovatie van de Akademie in Wenen. Veel kunstwerken bevinden zich daardoor in het depot en kunnen worden uitgeleend. Het is de eerste keer dat een selectie van deze omvang in Nederland wordt gepresenteerd.

Nalatenschap

Die Akademie der Bildenden Künste Wien is een van de oudste kunstacademies van Europa. De collectie, bestaande uit de Gemäldegalerie, het Kupferstichkabinet en de Glyptothek, was bedoeld als voorbeeldmateriaal voor studenten. 'Zij konden de werken bestuderen en naschilderen,' vertelt Geertje Jacobs, conservator van Het Noordbrabants Museum. 'Het gebeurde vaker dat Europese kunstacademies, zoals die van Venetië en Milaan, schilderijen, tekeningen en sculpturen van naam en faam verzamelden ten behoeve van hun studenten. Eind 19de en 20ste eeuw werden de collecties losgekoppeld van de academies en werden ze zelfstandige musea. De Akademie der Bildenden Künste in Wenen is echter tot op de dag van vandaag een kunstacademie met een eigen collectie gebleven. Je loopt als bezoeker

Rembrandt van Rijn 'Portret van een jonge vrouw' (1632). Collectie Gemäldegalerie der Akademie der bildenden Künste Wien. Volgende pagina's: Peter Paul Rubens 'Bacchanaal met de dronken Silenus' (circa 1611-1615). Collectie Gemäldegalerie der Akademie der bildenden Künste Wien.

een onderwijsinstelling binnen om het museum te bezoeken.' Schilder Peter Strudel richtte de Weense Akademie in 1688 op als particuliere kunstacademie. Hij werkte als gildekunstenaar, maar zocht naar een nieuwe vorm van opleiden. Dat deed hij naar voorbeeld van de Accademia di San Luca in Rome. Vanaf 1692 kreeg de Weense kunstacademie ook steun van het Keizerlijk Hof. De academie had eigen werk van studenten, maar ontving ook veel schenkingen van buitenaf. Daaronder was een indrukwekkend legaat van Graaf Anton Franz de Paula Lamberg-Sprinzenstein (1740-1822) in 1822. Jacobs: 'Dit nalatenschap heeft de collectie een enorme impuls gegeven. De verzameling bestond uit achthonderd Nederlandse en Vlaamse werken uit de 16de en 17de eeuw. De graaf voegde een paragraaf aan zijn testament toe dat zijn verzameling getoond moest worden in een museum en toegankelijk moest worden gemaakt voor zowel studenten als bezoekers.'

De academie moest ineens ook bezoekers binnenlaten

Als voornaam kenner en verzamelaar van kunst zag graaf Lamberg-Sprinzenstein graag dat zijn collectie zorgvuldig behandeld werd. Hij wilde voorkomen dat die zou ondersneeuwen in grotere verzamelingen. Om die reden liet hij de werken niet na aan het Keizerlijk Hof, maar aan de Weense kunstacademie. De voorwaarde die hij had gesteld, was aanvankelijk een uitdaging voor de academie. Die moest ineens ook bezoekers binnenlaten in het opleidingsinstituut. Jacobs: 'In het begin waren de deuren eens per week open voor bezoekers. Sindsdien is de combinatie met onderwijs blijven bestaan. De museumstaf doet onderzoek, maakt tentoonstellingen en geeft les.' De schilderijencollectie omvat ongeveer 1100 werken, waaronder werken van bekende 15de- en 16de-eeuwse Duitse en Nederlandse schilders als Dirk Bouts, Hans Baldung Grien en Lucas Cranach I, van Italiaanse meesters zoals Botticelli, Titiaan, Tiepolo en Guardi, maar bovenal talrijke schilderijen van Nederlandse en Vlaamse kunstenaars uit de 17de eeuw.

Meesterwerken

Een van de topstukken is *Bacchanaal met de dronken Silenus* van Peter Paul Rubens. 'Een spectaculair, groot schilderij. Echt een blikvanger,' vindt Jacobs. 'Afgebeeld is een onderuitgezakte Silenus met om hem heen andere figuren en een tafel met vaatwerk. Silenus heeft een slok te veel op. Zijn ene oog hangt open en aan zijn neus hangt een druppel. Rubens maakte dit schilderij samen met David Rijkaert II. Rubens was een slimme

ondernemer. Hij liet David Rijkaert II het vaat- en glaswerk schilderen, omdat hij daar het beste in was. Zelf maakte hij de figuren en de compositie. De twee stijlen zie je terug in het schilderij.' Nog zo'n imposant stuk van bijna twee meter hoog is *De witte pauw* van Jan Weenix uit 1693. 'Dit geeft het toppunt van decadentie weer en straalt rijkdom en bravoure uit. De witte pauw heeft leucisme, een genetische afwijking die leidt tot verminderd pigment. Leucistische, witte pauwen zijn zeldzaam. Deze pauw dood. Zijn pootje hangt aan een twijgje dat net niet knakt. De zachte veertjes zijn prachtig geschilderd ten opzichte van de harde vleugels. Op de achtergrond zie je tuinen zoals die in het Franse Versailles. We vermoeden dat ze deel uitmaken van een Amsterdams stadspaleis of een landhuis in het buitengebied.' *Portret van een jonge vrouw* van Rembrandt is een totaal ander werk. 'Het is verstillend en ingetogen. Je ziet er duidelijk de hand van de meester in. Rembrandt was 26 jaar toen hij dit maakte. Hij schilderde traditioneler en minder los dan hij later zou gaan doen. Mooi is dat de vrouw op het punt staat op te staan. Het moment van de beweging heeft hij precies vastgelegd. Hij speelt ook met het licht. In het schilderij zit weinig kleur, maar hij heeft de randen van haar jas en lichaamscontouren iets lichter gemaakt, waardoor de vrouw mooi afsteekt tegen de donkere achtergrond. Waarschijnlijk heeft Rembrandt het portret in Amsterdam gemaakt. Wie de vrouw is, is niet bekend. Mogelijk hoort er ook een portret van een man bij, maar het is niet duidelijk welk.'

De collectie tentoongesteld

De drie topstukken komen uit de collectie van graaf Lamberg-Sprinzenstein. 'Hun herkomst voordat ze in zijn bezit kwamen, is onbekend. Een interessant gebied om verder te verkennen,' zegt Jacobs. Deze drie meesterwerken zijn samen met ruim vijftig schilderijen en twintig tekeningen uit de Weense collectie te zien in Het Noordbrabants Museum. Tekenen op zaal is een onderdeel van de tentoonstelling. Het publiek kan in de verschillende tentoonstellingszalen zelf tekenen en ervaren hoe het voor de studenten moet hebben gevoeld om werken van de grote meesters na te tekenen. Eind 2020, begin 2021 is de collectie weer op haar oorspronkelijke plek in de kunstacademie van Wenen te bewonderen.

Het Noordbrabants Museum
Verwersstraat 41
5200 BA 's-Hertogenbosch
+31 (0)73 687 78 77
www.hetnoordbrabantsmuseum.nl

Geopend van dinsdag t/m zondag van 11.00-17.00 uur. *Meesterwerken uit Wenen. Vlaamse en Hollandse meesters uit de Gemäldegalerie en het Kupferstichkabinett van de Akademie der bildenden Künste Wien* is te zien t/m maandag 1 juni 2020.

